

Tekijänoikeuden

loukkaukset

Sisällys

1. **Tekijänoikeuden pääpiirteet** 3

- Tekijänoikeuden syntyminen 3
- Tekijänoikeuden sisältö 4
- Lähioikeudet 6
- Kansainvälinen ulottuvuus 8
- Levitysoikeuden raukeaminen 9
- Yksityinen kopiointi 9

2. **Tekijänoikeuden loukkaukset** 9

- Luvaton valmistaminen 9
- Luvaton maahantuonti ja levittäminen 11
- Tietoverkoissa tehdyt oikeudenloukkaukset - Internet-piratismi 12
- Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien hallinnointitietojen loukkaukset 14
- Muita tekijänoikeuden loukkauksia 16

3. **Tutkinta** 16

- Tutkinnan aloittaminen 16
- Asianomistajat 16
- Pakkokeinot 18
- Oikeuspaikka 18

4. **Seuraamukset** 18

- Rangaistukset 18
- Korvaukset 20
- Menettämisseuraamukset 21

Liite 21

- SID-koodi 21

1. Tekijänoikeuden pääpiirteet

Tekijänoikeuden syntyminen

Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä ja sen tekijöitä. Tekijänoikeuden peruseriaate on suojata luovaa työtä kaikissa sen ilmenemismuodoissa. Tekijänoikeus antaa tekijöille lähdekohtaisen yksinoikeuden päättää teostensa käytöstä. Sen ansiosta tekijöillä on mahdollisuus elättää itsensä - ainakin osittain - teosten käytöstä saatavilla korvauksilla. Tekijänoikeudesta säädetään tekijänoikeuslaissa (tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404, TekijäL).

Tekijänoikeus syntyy, kun teos tehdään. Suojan saa teoksen valmistuttua suoraan lain nojalla. Suojan saamisen edellytyksenä on, että teos on tekijänsä henkisen luomistyön **ITSENÄINEN** ja **OMAPERÄINEN** tulos. Kyse ei ole laatuvaatimuksesta, sillä huonokin teos voi olla tekijänoikeudella suojattu. Tuotteen valmistamiseen käytetty työmäärä tai vaiva ei sellaisenaan ole koskaan tekijänoikeussuojan peruste.

Tekijänoikeuden syntyminen ei edellytä muodollisuuksia, kuten rekisteröintiä tai ©-merkin käyttöä. Suositeltavaa on kuitenkin merkitä teokseen tekijän nimi ja myös julkaisemisvuosi. Lain mukaan tekijänä pidetään sitä, jonka nimi ilmoitetaan teoksen yhteydessä, jollei toisin näytetä. Se, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, saa siihen tekijänoikeuden (TekijäL 1 §). Laissa on esimerkinomainen luettelo teosten ilmenemismuodoista eli **TEOSLAJEISTA**.

TEOKSIA OVAT MM.

- kirjat ja kirjoitukset, esim. sanoitukset
- sävellykset
- näytelmät, oopperat
- elokuvat
- valokuvat
- maalaukset ja muu kuvataide
- rakennukset
- taidekäsityöt
- taideteollisuuden tuotteet
- tietokoneohjelmat

Tekijänoikeussuoja syntyy teoksen luoneelle ihmiselle tai ihmisille (Tekijäl 6 §). Yhteisöt ja yritykset voivat saada tekijänoikeussuojaa vain luonnollisilta henkilöiltä siirtyneiden oikeuksien perusteella. Sen sijaan jaksossa 1.3 esitellyt tuottajien lähioikeudet syntyvät usein suoraan yhteisöille.

Tekijänoikeussuoja on muodon suoja. Suojaa saa persoonallinen ilmaisumuoto, jolla tekijä on ajatuksensa ilmaissut. Suojaa eivät saa teoksen aihe, juoni, idea, kaava tai tietosisältö - ne ovat vapaasti kaikkien käytettävissä. Esimerkiksi ideat, joille tv-formaattit perustuvat, eivät saa tekijänoikeussuojaa. Tv-formaattiin voi kuitenkin sisältyä myös tekijänoikeussuojaa saavia teoksia kuten lavasteet, musiikki ja käsikirjoitus.

Tekijänoikeus ja omistusoikeus ovat kaksi eri asiaa. Esim. kirjan tai DVD-levyn omistaminen ei tuota omistajalle tekijänoikeutta niiden varsinaiseen sisältöön eli itse teokseen. Tekijänoikeuden **SIIRTYMISESTÄ** on sovittava erikseen.

Tekijänoikeuden sisältö

Tekijänoikeus jakautuu kahteen päälohkoon: **TALOUDELLISIIN** ja **MORAALISIIN** yksinoikeuksiin. Taloudelliset oikeudet säätelevät teoksen käyttämistä vaihdannan tai muun yleisön saataviin saattamisen kohteena. Moraaliset oikeudet suojaavat tekijän henkilöä. Taloudelliset ja moraaliset oikeudet koskevat kaikkia teoslajeja ja teosten käyttömuotoja. Tekijällä on **YKSINOIKEUS** määrätä teoksensa käytöstä. Tämä yksinoikeus on voimassa tekijän eliniän ja 70 vuotta kuolinvuoden päättymisestä.

Taloudelliset oikeudet

Tekijällä on yksinoikeus määrätä teoksestaan **VALMISTAMALLA SIITÄ KAPPALEITA** ja **SAATAMALLA SE YLEISÖN** saataviin. Teoksen käyttämiseen tarvitaan aina tekijän nimenomainen lupa laissa säädettyjä tekijänoikeuden rajoituksia lukuun ottamatta. Luvan ehtona tekijä voi vaatia käytöstä korvauksen.

Teoskappaleen **VALMISTAMISENA PIDETÄÄN** sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Valmistamista on siten esimerkiksi teoksen painaminen, monistaminen, kopioiminen ja tallentaminen CD- tai DVD-levylle tai tietokoneen kovalevylle. Myös teoksen valokopioiminen, valokuvaaminen tai käsin jäljentäminen on teoskappaleen valmistamista.

Teos **SAATETAAN YLEISÖN SAATAVIIN**, kun:

- 1) se välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta; tähän sisältyy myös teoksen välittämisen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana (on-demand -tilauspalvelu);

- 2) se esitetään julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle;
- 3) sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen; taikka
- 4) sitä näytetään julkisesti teknistä apuvälinettä käyttämättä.

Teoksia **VÄLITETÄÄN YLEISÖLLE** esimerkiksi silloin, kun niitä lähetetään radiossa tai televisiossa. Teosten välittämistä tapahtuu myös silloin, kun teoksia välitetään esimerkiksi Internetissä tai vaikkapa langattomasti matkapuhelimilla. Yleisölle välittämisestä on kyse myös silloin, kun elävä esitys välitetään mikrofonien ja kameroiden avulla yleisölle, joka ei ole läsnä esityspaikalla.

Yleisölle välittämisestä on kyse myös silloin, jos tietoverkkoon kytkeytynyt yksityishenkilö sallii tietokoneellensa kopioitujen teosten käyttämisen (esim. kopioimisen) tietoverkon välityksellä muille verkon käyttäjille. Näitä tiedostojen jakoon tarkoitettuja ohjelmia kutsutaan yleisesti P2P- tai vertaisverkko-ohjelmiksi.

Teoksen esittäminen voi tapahtua joko elävänä esityksenä tai tallenteelta. Teosten **JULKISTA ESITTÄMISTÄ** tapahtuu mm. konserteissa, teattereissa tai elokuvissa. Myös mesuilla, ravintolassa, kahvilassa tai erilaisissa huvitilaisuuksissa teos voidaan esittää julkisesti. Esitykset yksityisessä piirissä, kuten perhejuhlissa, eivät ole julkisia eikä niihin tarvita tekijän suostumusta.

Teoskappaleita, eli alkuperäisiä teoksia tai niiden kopioita kuten CD-levyjä tai kirjoja, **LEVITETÄÄN YLEISÖLLE** esimerkiksi tarjoamalla niitä ostettavaksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi.

Teoksen näyttämällä tarkoitetaan teoksen ulkomuodon välitöntä näyttämistä, toisin sanoen tilannetta, jossa teoksen fyysinen kappale on läsnä olevan yleisön nähtävillä ilman teknisiä apuvälineitä. **JULKISTA NÄYTTÄMISTÄ** ovat mm. taide- ja valokuvanäyttelyt. Teoksen näytteillepano liikkeen ikkunaan tai paikkaan, johon yleisöllä on pääsy, on myös julkista näyttämistä.

Taloudelliset oikeudet ovat sopimuksin **LUOVUTETTAVISSA** kokonaan tai osittain (TekijäL 27 § 1 mom.). Sen sijaan moraaliset oikeudet eivät ole luovutettavissa, vaan ne jäävät alkuperäiselle oikeudenhaltijalle vaikka taloudelliset oikeudet olisi luovutettu edelleen (TekijäL 3 § 3 mom.).

Teoskappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutusta (TekijäL 27 § 2 mom.). Teoskappaleen omistaminen ei tuota omistajalle tekijänoikeutta, vaan oikeuden siirtymisestä on sovittava aina erikseen. Tekijänoikeus teokseen ja omistusoikeus teoskappaleeseen voivat siten kuulua eri henkilöille.

Moraaliset oikeudet

Moraalisilla oikeuksilla suojataan **TEKIJÄPERSONAA**. Tekijän nimi tulee mainita hyvän tavan mukaisesti teosta käytettäessä. Käytännössä hyvän tavan tunnusmerkit vaihtelevat alasta riippuen. Teosta ei myöskään saa muuttaa tai saattaa yleisön saataville tekijän taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla.

Lähioikeudet

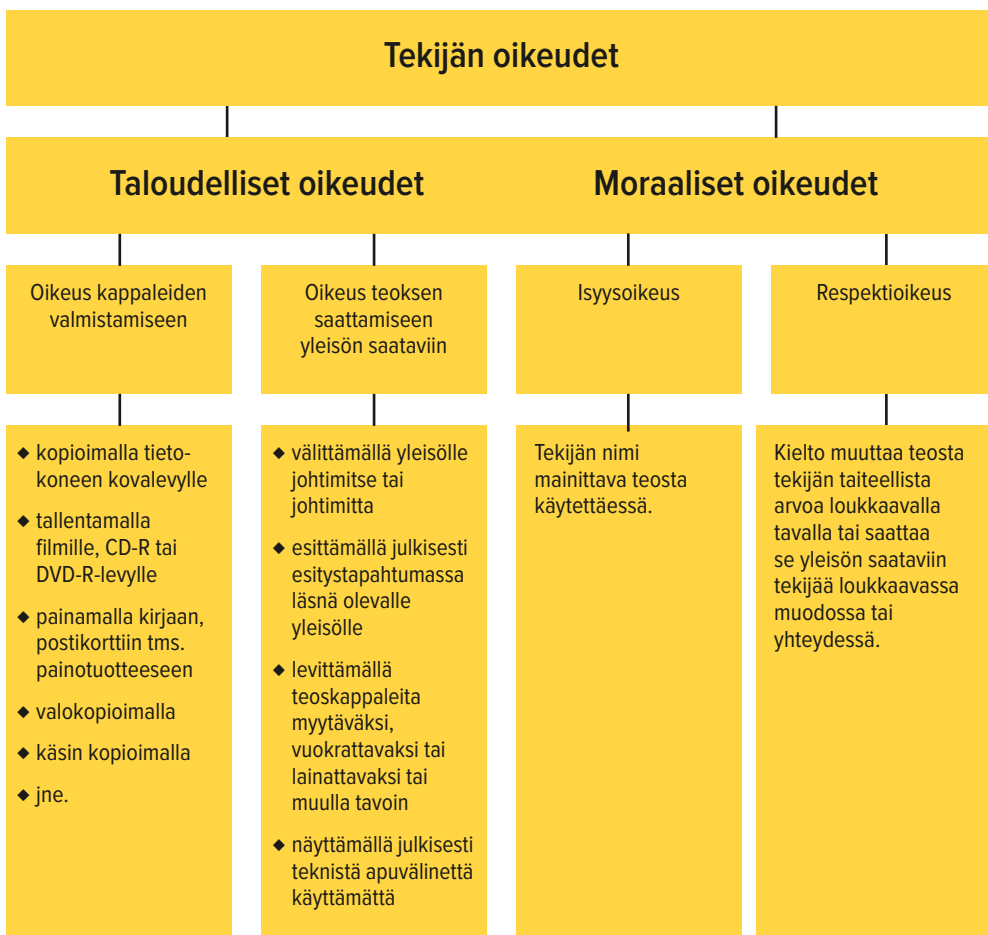
Tekijänoikeuslaki antaa teosten lisäksi suojaa myös eräille muille kohteille, joista säädetään tekijänoikeuslain 5 luvussa. Tekijänoikeuden kaltaista lähioikeussuojaa nauttivat useat eri toiminnot. Suojan edellytyksenä on vain tietty toiminto, ei sen omaperäisyys. Lähioikeussuojaa saavat mm.

- esittävät taiteilijat (TekijäL 45 §)
- äänitallenteen tuottajat (TekijäL 46 §)
- kuvatallenteen tuottajat (TekijäL 46 a §)
- radio- ja televisioyrietykset (TekijäL 48 §)
- luettelon ja tietokannan valmistaja (TekijäL 49 §)
- valokuvaajat (TekijäL 49 a §)

Esittävillä taiteilijoilla - muusikoilla, näyttelijöillä, tanssijoilla ja muilla esittäjillä mukaan lukien kansanperinteen esittäjät - on oma oikeutensa määrätä esityksensä käyttämisestä. Suojaa saavat myös äänitteiden ja kuvatallenteiden tuottajat tuottamiensa tallenteiden osalta. Siten myös yksityisten henkilöiden tuottamat harrastelijavideot ovat suojattuja.

Ääni- tai kuvatallenteen tuottajana pidetään vakiintuneesti yhtiötä tai muuta, jonka **TOIMESTA** ja **LUKUUN** tallenne on valmistettu. Tuottaja kantaa käytännössä myös **TALOUDELLISEN VASTUUN** tuotannosta.

Lähioikeussuojan perusteella esittävän taiteilijan esitystä tai äänitallennetta ei saa suosiumuksetta:

- 1) siirtää laitteeseen (kopioida), jolla se voidaan toisintaa;
- 2) esittää julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle
- 3) välittää yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus itse valita välittämisen aika ja paikka (on-demand).
- 4) levittää yleisön keskuuteen

Äänitallenteiden ja kuvallisten musiikkitalenteiden julkinen esittäminen ja muu kuin tilauspohjainen yleisölle välittäminen on lähioikeuksien haltijoiden osalta ratkaistu tekijänoikeuslaissa ns. pakkolisenssillä. Tämä tarkoittaa sitä, että äänitallenteita saa esittää julkisesti, mutta siitä on suoritettava korvaus esittäville taiteilijoille ja tuottajille. Tekijöiltä (säveltäjät, sanoittajat ja sovittajat) on sen sijaan tekijänoikeuslain 2 § perusteella pyydettävä lupa teosten julkiseen esittämiseen. Lupa- ja esityskorvausasioissa asioidaan käytännössä tekijöitä sekä esittäviä taitelijoita ja tuottajia edustavien järjestöjen kanssa.

Kuvatallenteiden osalta esittävän taitelijan ja tallenteen tuottajan oikeudet kattavat kopioinnin, levityksen sekä tilauspohjaisen yleisölle välittämisen. Kuvatallenteisiin kohdistuvien lähioikeuksien suoja-ajat ovat 50 vuotta. Esittävän taitelijan suoja-aika alkaa esitysvuodesta ja kuvatallenteen tuottajan suoja-aika tallentamivuodesta. Jos tallenne julkaistaan suoja-ajan kuluessa, alkaa siitä uusi 50 vuoden suoja-aika. Suoja-aika lasketaan tallenteen ensijulkaisuvuoden päättymisestä (TekijäL 45 § 2 ja 4 mom. ja 46 § 2 mom.).

Lähioikeudet kohdistuvat usein samoihin tuotteisiin kuin tekijänoikeudet. Esimerkiksi elokuvateokseen tai äänitteeseen kohdistuu rinnakkain tekijöiden ja esittäjien oikeuksia sekä tallenteen tuottajan oikeus. Tekijänoikeuden ja lähioikeuden suoja-ajat ovat eripituisia ainoastaan kuvatallenteisiin kohdistuvien lähioikeuksien osalta 1.11.2013 alkaen, kun EU:n suoja-aikadirektiivi saatetaan voimaan Suomessa. Äänitallenteiden ja niille tallennettujen musiikkiesitysten suoja-aika on mainitusta päivämäärästä lähtien 70 vuotta. Äänitallenteiden suoja-aika alkaa tallentamivuodesta.

JULKAISEMINEN = teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita on luvallisesti levitetty yleisön keskuuteen (esim. myyminen, vuokraaminen, lainaaminen).

JULKISTAMINEN = teos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti jollakin tavalla saatettu yleisön saataviin (esim. julkinen esittäminen radiossa, televisiossa tai elokuvateatterissa taikka julkaiseminen).

Kansainvälinen ulottuvuus

Tekijänoikeuslainsäädäntö on luonteeltaan kansainvälistä. Alalla on solmittu useita kansainvälisiä sopimuksia, jotka ulottavat suojan myös toisista sopimusvaltioista peräisin oleviin teoksiin ja muihin suojan kohteisiin. Tekijänoikeuden peruseriaatteista on sovittu Bernin sopimuksessa ja esiintyvien taiteilijoiden, tuottajien ja lähettäjäyhtymisten lähioikeuksista Rooman sopimuksessa.

Yleissopimusten keskeiset periaatteet ovat **MINIMISUOJA** ja **KANSALLINEN KOHTELU**. Sopimusvaltioiden on kansallisessa lainsäädännössään saatettava voimaan vähintään sopimuksessa määrätty suojan minimitaso, esimerkiksi 50 vuoden suoja-aika teosten tekijöille. Muista sopimusmaista peräisin oleville teoksille tai suorituksille on kansallisen kohtelun nojalla myönnettävä vähintään samat oikeudet kuin oman maan kansalaisille.

Tekijänoikeudellisia määräyksiä sisältyy myös vuonna 1995 solmittuun TRIPS-sopimukseen (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights), joka edellyttää käytännössä vähintään Bernin yleissopimuksen mukaista suojatasoa kaikissa jäsenmaissa.

Euroopan Unionin säädökset vaikuttavat myös tekijänoikeuden alalla. Suomen tekijänoikeuslaki on harmonisoitu vastaamaan EU:n direktiivejä. Direktiivien mukainen suoja on eräiltä osin korkeampi kuin kansainvälisten yleissopimusten edellyttämä taso.

KÄYTÄNNÖSSÄ ULKOMAISET TEOKSET NAUTTIIVAT SUOMESSA lähes poikkeuksetta Bernin yleissopimuksen perusteella **TEKIJÄNOIKEUSLAIN MUKAISTA SUOJAA**. ETA-alueen ulkopuolisista maista peräisin oleville teoksille ei kuitenkaan anneta pitempää suoja-aikaa kuin mitä ne alkuperämaassaan saavat. Toisaalta suoja-aika ei voi Suomessa olla 70 vuotta pidempi.

Lähioikeuksien kansainvälinen suoja ei ole yhtä kattava. ETA-alueelta peräisin ovat esitykset, äänitteet ja elokuvat ovat kuitenkin Suomessa suojattuja vastaavasti kuin kotimaiset (A 575/95). Äänitteiden suoja ulottuu Rooman ja Geneven sopimusten ja TRIPS-sopimuksen perusteella tietyin rajoituksin myös muualta peräisin oleviin vastaaviin tuotteisiin ja suorituksiin.

Levitysoikeuden raukeaminen

LEVITYSOIKEUS tarkoittaa tekijän tai lähioikeuden haltijan oikeutta määrätä teoskappaleiden myymisestä, vuokraamisesta tai lainaamisesta yleisölle (ks. 1.2). Levitysoikeuden **RAUKEAMISELLA** tarkoitetaan levitysoikeuden osittaista lakkaamista.

Suomessa on vuoden 2006 alusta lukien siirrytty ns. kansainvälisestä raukeamisesta yhteisöraukeamiseen. Nykyisen tekijänoikeuslain 19 § mukaan teoksen kappaleen saa levittää edelleen, kun kyseinen kappale on ensimmäisen kerran tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella. Muutoksen taustalla EU:n tietoyhteiskuntadirektiivi.

Yksityisen henkilön ja kirjastojen osalta laki sisältää erityissäännöksiä. Yksityisen henkilön omaan käyttöönsä hankkiman teoskappaleen saa myydä tai muutoin pysyvästi luovuttaa myös silloin, kun luovutettava kappale on tekijän suostumuksella myyty tai luovutettu Euroopan talousalueen ulkopuolella. Säännös mahdollistaa esim. ulkomailta tuotujen kirjojen ja äänilevyjen myymisen edelleen antikvariaateissa. ETA-raukeaminen ei vaikuta yksityishenkilöiden mahdollisuuksiin hankkia itselleen laillisia teoskappaleita myös ETA-alueen ulkopuolelta.

Raukeaminen ei koske teoskappaleen vuokraamista yleisölle, vaikka se olisi laillisesti myyty tekijän suostumuksella. Vuokraaminen edellyttää aina lupaa. Elokvateoksen ja tietokoneohjelmien osalta lainausoikeuskaan ei raukea vaan lainaamiseen tarvitaan lupa. Koska raukeaminen tulee kysymykseen ainoastaan fyysisiin teoskappaleisiin kohdistuvien oikeuksien osalta, raukeamista ei tapahdu myöskään Internet-kaupoissa tai suoratoistopalveluissa.

Yksityinen kopiointi ja laillisen lähteen vaatimus

Tekijänoikeuslaki sisältää muutamia ns. tekijänoikeuden rajoituksia. Kuluttajien kannalta merkittävin yksittäinen tekijänoikeuden rajoitus lienee oikeus yksityiseen kopiointiin. Julkistetusta teoksesta saa ilman oikeudenhaltijan lupaa valmistaa muutaman kappaleen yksityiseen käyttöön. Muutamalla kappaleella tarkoitetaan oikeuskirjallisuudessa 2–4 kappaletta. **YKSITYISTÄ KÄYTTÖÄ** on valmistaminen omaan yksityiseen käyttöön sekä esimerkiksi perheen ja läheisen ystäväpiiriin tarpeisiin. Kopiointi ansio- tai elinkeinotoiminnassa ei milloinkaan ole yksityistä käyttöä.

Käytettäessä teoksia tekijänoikeuden rajoitussäännösten nojalla tulee käytettävän teoksen olla laillinen teoskappale. Näin ollen esimerkiksi tietoverkoissa luvattomasti jaossa olevan mp3-musiikkikappaleen lataaminen Internetistä tai piraattilevyn kopiointi omaan yksityiseen käyttöön on kiellettyä. Se ei ole rangaistavaa (Tekijäl 56 a § 3 mom.), mutta teosta voi seurata korvausvelvollisuus (ks. 4.2).

2. *Tekijänoikeuden loukkaukset*

Luvaton valmistaminen

PIRATISMI on ammattimaista, ilman oikeudenhaltijoiden lupaa tapahtuvaa äänitteiden, elokuvatalenteiden tai tietokonepelien valmistamista tai kopiointia. Piratismia on myös tällaisten laittomien tuotteiden maahantuonti ja levittäminen yleisölle. Fyysisiä piraattituotteita valmistetaan joko tehdasvalmisteisesti prässäämällä CD- tai DVD-levytehtaassa tai tietokoneiden polttavilla levyasemilla. Piraattitalenteiden formaatti vaihtelee alueittain. Kiinassa ja Venäjällä johtavana formaattina ovat perinteisesti olleet tehdasvalmisteiset CD-R- ja DVD-R-levyt.

Piraattituotteet luokitellaan tavallisesti kolmeen ryhmään:

Tavallinen piraattituote

Äänite, elokuva- tai pelitalenne, jolle on luvattu kopioitu suojattua materiaalia muilta talenteilta. Vastaavaa alkuperäistuotetta ei välttämättä ole olemassa (esim. erilaiset kokoelmat, Best of, Greatest hits...) tai ainakaan sen ulkonäköä ei ole kopioitu täydellisesti.

Counterfeit

Väärennös, jossa sisällön lisäksi myös alkuperäisen äänitteen, elokuva- tai pelitalenteen ulkoasu on kopioitu mahdollisimman tarkoin.

Bootleg

Elävästä esityksestä, kuten konsertista, radiosta, televisiosta, harjoituksista tai muusta esitystilanteesta ilman esittävien taiteilijoiden lupaa valmistettu talenne.

Tuotteen laillisuutta voivat antaa aiheen epäillä esimerkiksi seuraavat seikat:

- › epätavallinen myyntikanava
- › poikkeuksellisen alhainen hinta
- › tiedoiltaan puutteellinen kansilehti
- › ei levy- tai elokuvayhtiön logoa
- › kirjoitusvirheitä
- › kannen suttuinen painojälki ja huono tai poikkeava paperilaatu
- › levyllä usean artistin koko albumit tai useampi elokuva
- › äänen tai kuvan huono laatu
- › julkaisuajankohta - elokuva on tullut vasta ensi-iltaan
- › alkuperämerkintöjen (valmistaja) puuttuminen
- › turvahologrammin puuttuminen
- › SID-koodin puuttuminen CD- tai DVD-levystä (ks. *Liite*)

Piratismi on kansainvälinen ongelma. Suositun yhtyeen uusi äänite tai tunnetun ohjaajan uutuuselokuva voi olla jo muutama päivä julkaisemisen jälkeen saatavana piraattituotteena ympäri maailmaa. Suuri osa fyysisistä piraattitallenteista tilataan postitse Internetin laittomien kauppapaikkojen kautta.

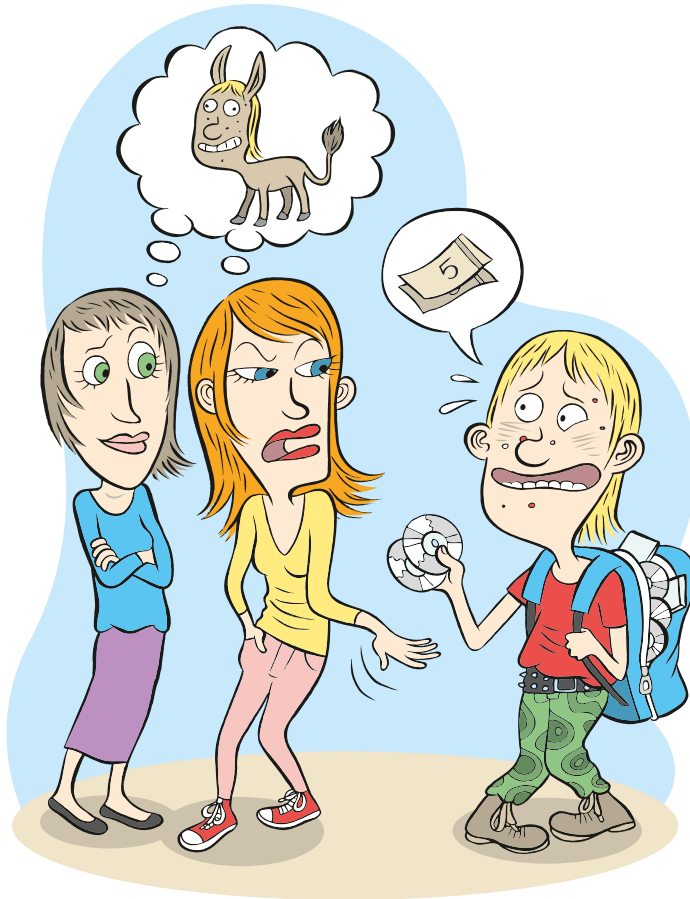
Piraattitallenteiden sekä laittomien verkkokauppojen tunnistamisesta on lisätietoa osoitteessa www.antipiracy.fi/tietoakuluttajalle/piraattituotteidentunnistaminen

Luvaton maahantuonti ja levittäminen

Äänitteet, elokuva- ja pelitallenteet

Luvatta valmistettujen teosten kappaleiden maahantuonti Suomeen tai Suomen alueelle edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi on tekijänoikeuslain vastaista. Rangaistavaa on luvattomien tallenteiden maahantuonti myös omaan yksityiseen käyttöön. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että maahantuoja on tiennyt teoksen kappaleet laittomaksi tai hänellä on perustellusti ollut syytä epäillä teoskappaleita valmistetuiksi ulkomailla sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tekijänoikeuslain mukaan. Omaan käyttöön tapahtuva laittomien tallenteiden maahantuonti rangaistaan tekijänoikeusrikkomuksena (TekijäL 56 a § 1 mom. 3) kohta).

Mikäli laittomia tallenteita tuodaan maahan ansio- ja levitystarkoituksessa, saattaa kyseeseen silloin tulla myös tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön täyttyminen (RL 49 § 3 mom.). Oikeuskäytännössä noin sadan piraattitallenteen maahantuonti tai myynti on yleensä katsottu rikokseksi.

Luvottomasti valmistettujen **PIRAATTIÄÄNITTEIDEN, ELOKUVIEN JA PELITALLENTEIDEN** levittäminen yleisölle Suomessa on aina tekijänoikeuslain vastaista (ks. 2.1). Laitonta levittämistä on esim. piraattitallenteiden myynti kirpputoreilla.

Äänitteen **VUOKRAAMINEN** yleisölle ilman kaikkien oikeudenhaltijoiden lupaa on lainvastaista (Tekijäl 19 § 2 mom.). Myöskään elokuvateoksen **VUOKRAUS- JA LAINAUSOIKEUDET** eivät raukea teoskappaleen ensimmäiseen myyntiin (Tekijäl 19 § 2 ja 3 mom.). Vaikka elokuvatallelle olisi myyty täysin laillisesti, sen vuokraaminen ja lainaaminen yleisölle edellyttää aina oikeudenhaltijan erillistä lupaa.

Elokuvatallenteiden - esim. DVD- tai Blu-ray-levyjen - levitys perustuu elokuvan tuottajasta vähittäiskauppiaseen katkeamattomasti ulottuvien sopimusten sarjaan. Suomalaisella tukkujakelijalla on yleensä yksinoikeus sopimuksessa yksilöidyn ohjelmiston levittämiseen Suomessa **MYYMÄLLÄ** tai **VUOKRAAMALLA**.

- **MYYTÄVÄKSI TARKOITETTUA** elokuvia ei saa vuokrata tai lainata yleisölle lainkaan, koska elokuvien vuokraus- ja lainausoikeudet eivät raukea elokuvatalleenteen ensimyyntiin.
- **VUOKRATTAVAKSI TARKOITETTujen** elokuvien tukkujakelija tekee yleensä **TOIMIPAIKKAKOHTAISEN** sopimuksen videovuokraamon kanssa. Sopimuksen perusteella vuokraamo saa tarjota jakelijan toimittamia vuokratallenteita yleisölle vuokrattavaksi. Vuokratallenteiden hinta on myyntitallenteita korkeampi, sillä se sisältää vuokraoikeuden.

VUOKRAAMO EI VOI ilman tukkujakelijan suostumusta myydä elokuvan **VUOKRAOIKEUKSIA** edelleen esimerkiksi toiselle vuokraamolle, koska tekijänoikeuden tai sen osan edelleen luovuttaminen kolmannelle edellyttää oikeudenhaltijan lupaa (Tekijäl 28 §).

Itse **ELOKUVATALLENTEEN**, esimerkiksi DVD-levyn vuokraamo voi myydä edelleen, koska teoskappaleen edelleenmyyntioikeus on rauennut ensimyyntin jälkeen. Ostaja ei kuitenkaan saa vuokrata tai lainata tallennetta yleisölle ilman levitysoikeuden haltijan erillistä suostumusta.

Pelitalleenteeseen sisältyvien tietokoneohjelmien **VUOKRAUS- JA LAINAUSOIKEUDET** eivät raukea teoskappaleen ensimmäiseen myyntiin (Tekijäl 19 § 2 ja 3 mom.). Vaikka pelitallelle olisi myyty täysin laillisesti, sen vuokraaminen ja lainaaminen yleisölle edellyttää aina oikeudenhaltijan erillistä suostumusta.

Tietoverkoissa tehdyt oikeudenloukkaukset - Internet-piratismi

Perinteistä tallennepiratismia haitallisemmaksi on muodostunut tietoverkoissa tapahtuvat tekijänoikeuden loukkaukset. Musiikkia, elokuvia ja pelejä jaetaan luvatta Internetissä erityisesti vertaisverkko-ohjelmia (tiedostojenjakoi- tai p2p-ohjelmat) ja suoratoistopalveluita käyttäen.

Vertaisverkko-ohjelmissa jaossa olevat tiedostot ovat tallennettuina kunkin käyttäjän oman tietokoneen kovalevyille. Tunnettuja vertaisverkko-ohjelmia ovat esimerkiksi uTorrent, Vuze ja BitComet. Vertaisverkoissa voidaan jakaa mitä tahansa sisältöä, joka on digitaalisessa muodossa - myös sellaista aineistoa, jonka jakamisen oikeudenomistajat ovat sallineet. Valtaosa aineistosta on kuitenkin jaossa ilman lupaa. Tekniikan suosio perustuu siihen, että aineistoa itselleen lataava henkilö jakaa samalla muille vertaisverkkokäyttäjille jo saamaansa aineistoa. Tällöin verkkoon muodostuu eräänlaisia jakoparvia, joissa tiedostojen osat liikkuvat nopeammin käyttäjiltä toisille. Jakajien vähentyessä latausaika pitenee, ilman yhtään jakajaa ei myöskään ole ladattavaa.

Tiedostoja voi välittää myös monien muiden palvelujen kautta ja uusia jakotapoja keksitään koko ajan. Yksi kasvava oikeudenloukkauksen muoto on musiikkikappaleen tai elokuvatalleenteen saattaminen yleisön saataville suoratoistettavaksi eli "streamattavaksi"

jollekin verkkosivustolle luvattomasti. Tällaista tekniikkaa käytettäessä luvattonta pysyvää kopiota ei synny suoratoistoa katsovan kovalevyllä, mutta teoksen alun perin yleisön saataville luvatta saattanut syyllistyy tekijänoikeuden loukkaukseen. Vertaisverkot, suoratoistosivustot ja nopeat liikenneyhteydet mahdollistavat teosten hyvin nopean globaalin jakelun miljoonille käyttäjille. Teosten laitton jakelu haittaa huomattavasti laillisen verkkokaupan kehittymistä. Suomessa tällä hetkellä toimivat lailliset verkkokaupat on listattu osoitteessa www.laillisetpalvelut.fi.

Teosten luvattomassa välityksessä loukataan oikeudenhaltijoiden oikeutta valmistaa kappaleita ja saattaa teos yleisön saataviin. Tekijöiden osalta loukataan tällöin TekijäL 2 §:ää, esittäjien osalta 45 §:ää ja tuottajien osalta 46 tai 46 a §:ää.

Kyseessä ei ole enää tekijänoikeuslain sallima yksityinen kopio, kun kopiot ovat muiden tietoverkon käyttäjien saatavissa. Yleisön saataville saattaminen tapahtuu silloin, kun luvatta valmistetut teoskopiot ovat muiden tietoverkon käyttäjien saatavilla.

Tekijänoikeus- ja rikoslain muutoksella (821/2005), joka tuli voimaan 1.1.2006, muutettiin tietoverkoissa tai tietojärjestelmän avulla tehtyjen tekijänoikeusrikosten tunnusmerkistöä. Tekijänoikeusrikoksesta voidaan nykyisin tuomita se, joka tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla loukkaa tekijänoikeutta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle (RL 49:1 § 4 mom.). Aiemmasta laista poiketen teon tunnusmerkistöä poistettiin ansiotarkoituksen vaatimus tietoverkkoympäristössä. Tämä tekee mahdolliseksi myös tietoverkossa tapahtuvien loukkausten tehokkaan tutkinnan.

Vallitsevan oikeuskäytännön mukaan myös tiedostojenjakopalvelun ylläpitäjä voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen, mikäli tuomioistuimien katsoo, että luvattonta käyttöä palvelevan järjestelmän ylläpitämiseen liittyvät toimet ovat olleet merkittäviä tiedostojen luvattoman levittämisen ja kopioinnin kannalta ja että henkilö on toiminut yhteis-

ymmärryksessä muiden toimijoiden kanssa. Ylläpitäjän rikosoikeudellista vastuuta ei siis siten estä yksin se, että tiedostojenjakoverkon teknisen toteuttamistavan vuoksi hänen välitön osallistumisensa yksittäisten teosten jakamis- ja kopiointitapahtumiin verkossa ei ole välttämättä ollut tarpeen.

Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkaukset

Tekniset toimenpiteet

Musiikin, elokuvien, pelien ja ylipäänsä tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston sähköinen verkkokauppa edellyttää, että oikeudenhaltija voi halutessaan asettaa teokseen sen suojaksi teknisen toimenpiteen, jolla määritetään teoksen kopiointi sopimuksen mukaisesti tai estetään teoksen luvaton verkkojakelu. Tietoyhteiskuntadirektiivin voimaansaatamisen myötä Suomen lainsäädäntöön otettiin säännökset teknisten suojausten oikeudellisesta suojasta, jotka tulivat voimaan vuoden 2006 alussa.

Lain mukaan (Tekijäl 50 a §) teoksen suojana olevaa tehokasta teknistä toimenpidettä ei saa kiertää. Tehokkaalla teknisellä toimenpiteellä tarkoitetaan tekniikkaa, laitetta tai osaa, joka on suunniteltu estämään tai rajoittamaan teoksiin ilman lupaa kohdistuvia tekoja ja jolla tavoiteltu suoja saavutetaan. Kiertämisen kieltö koskee vain niissä teoksissa olevia suojauskoodeja, joiden tekijänoikeussuoja (ks. 1.2. ja 1.3) on vielä voimassa.

Tekninen suojaus voidaan toteuttaa esimerkiksi teoksen sisällön salauksena (kryptauksena). Tekninen toimenpide voi olla tietokone-ohjelma tai esimerkiksi sisällytynä teoksen käyttämiseen tarkoitettuun laitteistoon esimerkiksi mikropiirinä. DVD-elokuvien aluekoodit ei pidetä laissa tarkoitettuina teknisinä suojauskoodeina. Aluekoodin saa tarvittaessa purkaa.

Teknistä toimenpidettä pidetään riittävän tehokkaana silloin, kun suojaustarkoitus saavutetaan. Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että tehokasta teknistä toimenpidettä ei yleensä

voi kiertää tai purkaa vahingossa. Jos esimerkiksi yleisesti käytetty musiikin kuunteluun ja hallintaan tarkoitettu tietokoneohjelma kiertää suojauksen käyttäjän tietämättä, ei kyseessä ole todennäköisesti tehokas suojaus.

Teknisen toimenpiteen saa kiertää seuraavissa tapauksissa (TekijäL 50 a § 3 mom.):

- 1) Salaustekniikoita koskevan tutkimuksen tai opetuksen yhteydessä. Tutkimuksena pidetään korkeakouluissa, tutkimuslaitoksissa sekä teknisiä suojauskeinoja kehittämissä oppilaitoksissa ja niitä valmistavissa yrityksissä tapahtuvaa tutkimusta. Yksityisen henkilön kotonaan suorittama salaustekniikan tarkastelu ei ole säännöksessä tarkoitettua tutkimusta.
- 2) Laillisesti teoksen kappaleen hankkinut tai haltuunsa saanut saa kiertää suojauksen saadakseen teoksen kuultavilleen tai nähtävillään. Teoksesta, jota suojaava tekninen toimenpide on kierretty, ei saa valmistaa kopiota edes yksityiseen käyttöön.

TIETOVERKOISSA MYYTÄVIEN JA VÄLITETTÄVIEN TEOSTEN KÄYTTÖOIKEUKSIEN OSALTA KIERTO-OIKEUTTA EI OLE, vaan tällöin tulee noudattaa kyseisen ostotapahtuman sopimusehdoja. Tätä säännöstä kutsutaan sähköisen kaupan turvalausekkeeksi.

Jotta teknisten toimenpiteiden suoja voidaan taata, on tekijänoikeuslakiin otettu säännökset teknisten toimenpiteiden kiertämiskeinojen valmistamisen ja levittämisen kieltämisestä (50 b §). Laki kieltää tehokkaan teknisen toimenpiteen kiertämiseen mahdollistavien tai kiertämistä helpottavien laitteiden, tuotteiden tai osien valmistamisen ja maahantuonnin yleisölle levittämistä varten. Em. tuotteiden levittämisen, myyminen, vuokraaminen, mainostaminen myytäväksi tai vuokrattavaksi sekä hallussapito kaupallisessa tarkoituksessa on niin ikään kiellettyä. Edelleen on kiellettyä tarjota kiertämisen mahdollistavia tai sitä helpottavia palveluja. Ohjeiden tarjoaminen suojausten poistamiseksi tai purkamiseksi voi myös olla lainvastaista, mikäli se tapahtuu esimerkiksi organisoidun tai kaupallisen palvelun puitteissa.

Lain mukaan em. luvattomia laitteita, tuotteita, osia tai palveluita ovat sellaiset:

- 1) joita markkinoidaan, mainostetaan tai pidetään kaupan tehokkaiden teknisten suojausten kiertämiseksi;
- 2) joiden tarkoituksella tai käytöllä on kiertämisen lisäksi vain vähäistä muuta kaupallista merkitystä; taikka
- 3) jotka on pääasiallisesti suunniteltu, tuotettu, mukautettu tai toteutettu siten, että niiden tarkoituksena on mahdollistaa tekijänoikeuslain mukaan suojattujen teoksia suojaavien tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertäminen tai helpottaa sitä.

Oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot

Oikeuksien sähköisillä hallinnointitiedoilla tarkoitetaan oikeudenhaltijoiden suojattuun aineistoonsa sisällyttämiä teoksen tunnistetietoja, tekijää tai oikeuksien muuta haltijaa koskevia tietoja sekä tietoja teosten käyttöehdoista. Käytännössä oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot sijoitetaan teoksiin ja muuhun aineistoon siinä vaiheessa, kun aineiston levittämistä tai yleisölle välittämistä valmistellaan.

Lain mukaan (50 d §) näiden tietojen poistaminen tai muuttaminen on kiellettyä. Edelleen, mikäli teoksesta on luvatta poistettu tai muutettu em. oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja, ei tällaisia teoksia saa levittää yleisölle tai tuoda maahan yleisölle levittämistä varten taikka välittää yleisölle.

Muita tekijänoikeuden loukkauksia

Äänitteisiin sekä elokuva- ja pelitallenteisiin liittyviä tekijänoikeuden loukkauksia voivat olla myös esimerkiksi seuraavat teot:

- Äänitteen tai elokuvan julkinen esittäminen ilman lupaa.
Esitys on julkinen, kun tilaisuuteen on pääsy **ENNALTA MÄÄRÄÄMÄTTÖMÄLLÄ HENKILÖ-JOUKOLLA**. Merkitystä ei ole sillä, peritäänkö tilaisuudesta pääsymaksu tai tuleeko paikalla vain muutama katselija. Ansiotoiminnan yhteydessä suurehkolle suljetulle piirille tapahtuva esittäminen on myös julkista.
- Yksityiseen käyttöön kopioidun äänitteen tai elokuvan levittäminen yksityisen piirin ulkopuolelle.

Yksityiseen käyttöön valmistettua teoskappaletta ei saa käyttää muihin kuin yksityisiin tarkoituksiin (TekijäL 12 § 1 mom.). Sallittua on käyttö perheen ja lähimmän ystäväpiirin parissa. Yksityisiä kopioita ei saa levittää tämän piirin ulkopuolelle edes vastikkeetta. On huomattava, että tietokoneohjelmia ei saa kopioida edes yksityistä käyttöä varten (TekijäL 12 § 4 mom.). Kielto koskee siten myös video- ja tietokonepelejä, jotka ovat tietokoneohjelmia. Ohjelman käyttöön oikeutettu saa valmistaa kuitenkin käytön vaatiman varmuuskopion (TekijäL 25 j § 2 mom).

3. Tutkinta

Tutkinnan aloittaminen

Tekijänoikeuden haltijoita edustavat järjestöt valvovat oikeuksien toteutumista ja ryhtyvät saamiensa valtuuksien nojalla toimenpiteisiin oikeudenloukkaustapauksissa.

Tieto loukkauksesta voi tulla ulkopuolisen vihjeen taikka oikeudenhaltijoiden oman tai viranomaisvalvonnan perusteella. Tutkinnan aloittamisvaiheeseen liittyy näytön hankkiminen ja sen riittävyden arviointi jatkotoimia silmällä pitäen. Jatkotoimet voivat olla rikos- tai siviilioikeudellisia.

Äänite-, elokuva- ja kirjapiratismin valvonta Suomessa on keskitetty pääosin Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry:hyn (TTVK ry). Oikeudenhaltijoiden valtuuttamana TTVK valvoo laittomia markkinoita ja tekee tarvittaessa tutkintapyyntöjä poliisille tai tullille sekä avustaa viranomaisia esitutkinnassa.

Oikeudenhaltijoiden on mahdollista osoittaa markkinaoikeuteen TekijäL 60 a §:n mukainen tiedonsaantihakemus, jonka perusteella tuomioistuin voi määrätä teleoperaattorin luovuttamaan oikeudenloukkauksen takana olevan IP-osoitteen liittymänhaltijan yhteystiedot oikeudenhaltijoille loukkauksen selvittämistä varten. Oikeudenhaltijat voivat myös hakea TekijäL 60 c §:n mukaista keskeyttämismääräystä. Tällöin tuomioistuin määrää teleoperaattorin keskeyttämään jatkuvan oikeudenloukkauksen teknisin toimenpitein.

Asianomistajat

Asianomistaja on **LOUKATUN OIKEUSHYVÄN** haltija eli se taho, jonka etuja rikos loukkaa. Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien loukkauksissa alkuperäinen asianomistaja-asema on tekijällä tai lähioikeuden haltijalla.

Tekijänoikeusrikos ja -rikkomus ovat asianomistajarikoksia. Syyttäjällä on kuitenkin itsenäinen syyteoikeus erittäin tärkeän yleisen edun niin vaatiessa (RL 49:6 §).

Oikeuskäytännössä syyttäjät ovat käyttäneet itsenäistä syyteoikeuttaan esimerkiksi tilanteissa, joissa Suomeen on tuotu suuria määriä laittomia tallenteita, joiden kaikkien osalta ei ole pystytty selvittämään tallenteiden tekijän- ja lähioikeuksien haltijoita.

Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien hallinnointitietojen loukkaukset

Teknisten toimenpiteiden kiertämistapauksissa asianomistajana on se taho, jonka teoksen suojaksi asettama toimenpide on oikeudetta kierretty, käytännössä yleensä kappaleen tuottanut tuottajayritys.

Teknisten toimenpiteiden kiertämiskeinoloukkauksilla, joissa on kyse suojausten purkupalvelujen, laitteiden tai tuotteiden tarjoamisesta, ei ole asianomistajaa. Tästä syystä nämä rikokset ja rikkomukset ovat virallisen syytteen alaisia (ks. yllä 2.4.1).

Äänitteet

Lähes kaikki sävelteosten **TEKIJÄT** (säveltäjät, sanoittajat ja sovittajat) ovat yleensä siirtäneet oikeutensa Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry:lle, joka on luovuttanut teosten tallentamisoikeudet Pohjoismaisen yhteisjärjestön Nordisk Copyright Bureauun (NCB) hallinnoitavaksi. Kansainvälisten sopimusten perusteella Teosto ry/NCB edustaa myös ulkomaalaisia musiikin tekijöitä.

Teosto/NCB on asianomistaja-asemassa, kun tekijänoikeuden loukkaus kohdistuu sen edustamiin koti- tai ulkomaisiin sävelteosten tekijöihin. Asianomistaja-asema ulottuu kaikkiin piraattiaänitteiden lajeihin (ks. 2.1) sekä teosten luvattomaan välittämiseen tietoverkoissa.

Alkuperäisen **ÄÄNITTEEN TUOTTAJA** on asianomistaja-asemassa tavallisen piraattituotteen ja counterfeit-tuotteen sekä tallenteiden luvattoman yleisölle välittämisen osalta. Suomalaisia ja ulkomaisia äänitetuottajia edustaa Musiikkituottajat - IFPI Finland ry, jonka jäsenet ovat valtuuttaneet järjestön toimimaan puolestaan oikeudenloukkaustapauksissa. Musiikkituottajat - IFPI Finland ry on valtuuttanut TTVK ry:n edustamaan jäsenyhtiötään Suomessa tapahtuvissa oikeudenloukkauksissa.

ESITTÄVÄT TAITEILIJAT ovat oikeudenloukkauksen asianomistajia silloin, kun heidän esityksiään käytetään luvatta. Suomen Muusikkojen Liitto ry on valtuuttanut TTVK ry:n edustamaan muusikkoja Suomessa tapahtuvissa oikeudenloukkauksissa.

BOOTLEG-ÄÄNITE ei ole kopio olemassa olevasta äänitteestä vaan erikseen valmistettu luvaton konsertti- tai lähetystallenne. Teosto/NCB:n edustamien tekijöiden lisäksi näiden tallenteiden osalta asianomistaja-asema on esittäjillä itsellään.

Elokvatallenteet

Elokvateos on aina yhteistyön tulos. Valmistamiseen osallistuu yleensä suuri joukko tekijöitä ja esittäjiä.

ELOKUVAN TUOTTAJAYHTIÖ hankkii lähes aina sopimuksin tekijöiden ja esittäjien oikeudet hallintaansa (ks. 1.2). Tuottaja on siten kaikkien elokuvaan kohdistuvien oikeuksien siirronsaaja tai alkuperäinen omistaja (ks. 1.3). Tietoverkoissa tapahtuvan luvattoman yleisölle välittämisen osalta oikeudenhaltijana on useimmiten elokuvan alkuperäinen tuottaja. TTVK valvoo jäsenistönsä kuuluvien kotimaisten elokuva- ja AV-tuottajien oikeuksia.

Jos yksinoikeus elokuvan tallennelevitykseen Suomessa on siirretty suomalaiselle elokuvien jakelijayritykselle, on siirronsaaja asianomistaja-asemassa **PIRAATTI- JA COUNTERFEIT-ELOKUVATALLENTEIDEN** osalta.

Pelitalenteet

Tietokonepelit ovat elokvateosten tavoin yhteistyön tuloksena syntyneitä tuotteita. Pelitalenteiden tuottajayritykset ovat yleensä hankkineet tallenteisiin liittyvät oikeudet hallintaansa sopimuksin tai saaneet ne suoraan lain nojalla (TekijäL 40 b §). Tuottajayritys on siten edustamiinsa peleihin kohdistuvien oikeudenloukkauksien asianomistaja.

Pakkokeinot

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien loukkauksien tutkinnassa käytettävät pakkokeinot määräytyvät pakkokeinolain (806/2011) perusteella. Päätöksen pakkokeinojen käytöstä tekee yleensä asiaa tutkiva viranomainen, käytännössä poliisi tai tulli.

Tekijänoikeusrikoksen maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta (RL 49:1 §). Siten epäiltyyn voidaan kohdistaa kaikki sellaiset tarpeellisiksi katsotut pakkokeinot, joiden käyttämisen edellytyksenä on, että epäillyn rikoksen maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta tai vähemmän. Oikeudenloukkausten ja erityisesti luvattoman levityksen ja yleisölle välittämisen laajuuden selvittämisen kannalta tärkeimpiä pakkokeinoja ovat nopeat ja yhtäaikaiset **TAKAVARIKOT, YLEISET KOTIETSINNÄT, PAIKANETSINNÄT, LAITE-ETSINNÄT SEKÄ TURVAAMISTOIMENPITEET**. Poliisilain (872/2011) 4 luvun 3 § käsittelee nimenomaan tietojen saantia yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä, esimerkiksi pankkisalaisuuden suojaamia tietoja tai teleliittymän tietoja.

Oikeuspaikka

Äänitteiden sekä elokuva- tai pelitallenteiden laitonta valmistusta, maahantuontia, levittämistä tai esittämistä koskevissa **TEKIJÄNOIKEUDEN LOUKKAUKSEEN** perustuvissa rikosjutuissa noudatetaan yleisiä oikeuspaikkasäännöksiä: asia käsitellään rikoksen **TEKOPAIKAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA**. Tekijän- ja teollisoikeutta, kuten esimerkiksi tavaramerkkiä koskevat siviilioikeudelliset asiat, käsitellään markkinaoikeudessa.

4. Seuraamukset

Rangaistukset

Tekijänoikeuslain rikkominen rangaistaan joko tekijänoikeusrikoksena (RL 49:1 §) tai -rikkomuksena (Tekijäl 56 a §). Tekijänoikeusrikoksen rangaistusmaksimi on kaksi vuotta vankeutta. Rikkomuksesta voi seurata sakkorangaistus.

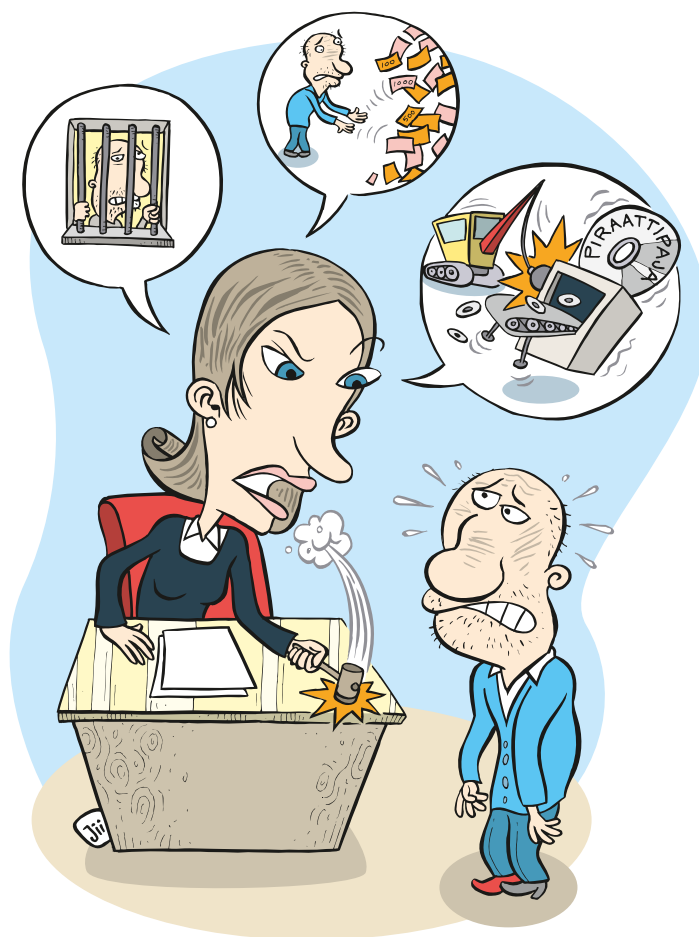
Tekijänoikeusrikoksen rangaistussäännös suojaa tekijänoikeuslain 1 ja 5 luvun mukaisten tekijän- ja lähioikeuksien haltijoiden taloudellisia ja moraalisia oikeuksia. Rangaistussäännöksen varsinainen sisältö määräytyy siis aineellisen tekijänoikeuslainsäädännön ja sen vakiintuneiden tulkintojen perusteella.

Rangaistavuuden lähtökohtana on **TEON HAITALLISUUS** suojattavien oikeuksien vaarantamisena ja vahingoittamisena. Rikos ja rikkomus erotetaan toisistaan niiden vahingollisuuden asteen perusteella (HE 94/1993 s. 200–221).

Tekijänoikeusrikos (RL 49:1)

Tekijänoikeusrikos edellyttää tahallisuutta. Edellytyksen täyttää suhtautuminen, jossa henkilö pitää **VARMANA TAI VARSIN TODENNÄKÖISENÄ**, että

- teos tai muu suojan kohde kuuluu loukkausajankohtana tekijänoikeuslain-säädännön suojan piiriin
- siihen kohdistuu toiselle kuuluva suoja
- hän toimii ilman oikeudenhaltijan lupaa.

Rikoksenteikijän ei kuitenkaan tarvitse tietää, kuka on yksinoikeuden haltija.

Tekijänoikeusrikoksen erityisedellytyksiä on kaksi. Tekoon tulee liittyä **ANSIOTARKOITUS** eli pyrkimys tuottaa tuloja. Olennaista on loukkaajan tarkoitus eikä se, syntyikö toiminnasta lopulta ansioita. **TIEOVERKKOYMPÄRISTÖSSÄ RIKOKSELTA EI EDellyTETÄ ANSIOTARKOITUSTA** (RL 49:3 § ja edellä 2.3).

Lisäksi teon tulee olla omiaan aiheuttamaan **HUOMATTAVAA HAITTAA TAI VAHINKOA** loukatun oikeuden haltijalle. Haitan tai vahingon tosiasiallista syntymistä ei vaadita. On riittävää, että teko tyypillisesti ja ennalta arvostellen on omiaan johtamaan oikeudenhaltijalle vahingollisten seurausten syntymiseen. Luonteeltaan vähäisinä pidettävät ja vähämerkityksiset oikeuksien loukkaukset eivät siten ole tekijänoikeusrikoksia.

Tekijänoikeusrikoksena rangaistavaa on paitsi rikoslain 49 luvun 1 § 1 momentissa mainittuihin oikeuksiin kohdistuva loukkaus, myös 2 momentin perusteella **PIRAATTITUOTTEIDEN MAAHANTUONTI** yleisölle levittämistarkoituksessa.

Rangaistavaa on sellaisten suojan kohteiden maahantuonti yleisölle levitettäväksi, jotka maahantuojana **TIETÄÄ** ulkomailla valmistetuksi tai jäljennetyksi sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen tai jäljentäminen Suomessa tehtynä olisi ollut rangaistavaa tekijänoikeusrikoksena tai -rikkomuksena.

Maahantuonnin yhteydessä rangaistavuus tekijänoikeusrikoksena arvioidaan niiden vaikutusten perusteella, joita maahantuonnilla on Suomessa. Ratkaisevaa on maahantuotujen kappaleiden määrä sekä haitta ja vahinko, jonka maahantuonti on oikeudenhaltijoille omiaan aiheuttamaan.

Tekijänoikeusrikkomus (Tekijäl 56 a §)

Tekijänoikeusrikkomus on lievempi lain rikkomus, joka edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta mutta ei ansiotarkoitusta eikä huomattavaa haittaa tai vahinkoa.

Tekijänoikeuslain 56 a § 1 momentin 3) kohdan mukaan rangaistavaa on sellaisten suojan kohteiden maahantuonti, jotka maahantuoja **TIETÄÄ TAI HÄNEN ON PERUSTELLUSTI OLLUT SYYTÄ EPÄILLÄ** valmistetuksi ulkomailla sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa. Myös omaan käyttöön tuotavien piraattitallenteiden maahantuonti on rangaistavaa vuoden 2006 alusta lukien.

Teknisiin suojauksiin ja hallinnointitietoihin kohdistuvat rikokset ja rikkomukset

Tehokkaiden teknisten suojausten kiertäminen Tekijäl 50 a § vastaisesti siten että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa, on rangaistava **TEKNISEN SUOJAUKSEN KIERTÄMISENÄ** (RL 49:3 §). Tunnusmerkistössä mainittu haitta voi olla huomattava joko yksittäisille oikeudenhaltijoille tai suuremmalle oikeudenhaltijajoukolle. Samaksi teoksi katsotaan kaikki saman henkilön tekemät purkutoimet jotka eivät ole vanhentuneet, vaikka ne kohdistuisivat useaan eri oikeudenhaltijaan. Rikossäännöksen piirissä ovat teot, joista on aiheutunut tai voi aiheutua vähäistä suurempaa haittaa oikeudenhaltijalle. Haitallisuus arvioidaan oikeudenhaltijan oloista käsin (HE 28/2004, s. 136-137). Maksimirangaistus on yksi vuosi vankeutta.

Tekijäl 50 b § vastainen teknisen suojauksen kiertämiskeinojen ja palvelujen valmistaminen, maahantuonti ja levittäminen, joka on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa, on rangaistavaa RL 49:4 § mukaisena **TEKNISEN SUOJAUKSEN KIERTÄMISKEINORIKOKSENA**. Kiertämiskeinorikos voi olla kyseessä silloin, kun purkuväline saatetaan tietoverkkoon yleisön saataville. Merkitykseltään vähäiset toimet jäävät rikossäännöksen ulkopuolelle. Maksimirangaistus on yksi vuosi vankeutta.

Suojausten kierto ja kiertämiskeinojen valmistaminen, jotka eivät täytä rikoksen tunnusmerkistöä, voivat olla rangaistavia Tekijäl 56 e § mukaisina **TEKNISEN TOIMENPITEEN LOUKKAUSRIKKOMUKSINA**. Rikkomuksina teot ovat rangaistavia myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyinä.

Kiertämiskeinojen loukkaukset ovat virallisen syytteen alaisia (RL 49:6 § ja Tekijäl 62 § 1 mom.).

Oikeuksien hallinnointitietojen loukkaukset on sanktioitu vastaavasti. Oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkauksen rangaistusmaksimi on yhden vuoden vankeus (RL 49:5 §), rikkomuksista sakko (Tekijäl 56 f §).

Korvaukset

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien loukkauksissa oikeudenhaltijalle suoritettavat korvaukset perustuvat tekijänoikeuslain 57 §:ään. Säännöksen 1 ja 2 momentissa säädetään tekijän taloudellisten oikeuksien loukkaukseen perustuvasta kohtuullisesta hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta, kun taas 3 momentin korvaussäännös tulee sovellettavaksi moraalisten oikeuksien loukkauksissa (ks. 1.2).

HYVITYSVASTUU (Tekijäl 57 § 1 mom.) on objektiivista korvausvastuuta. Lainvastaisesta suojan kohteen käyttämisestä on suoritettava oikeudenhaltijalle aina kohtuullinen hyvitys vaikka käyttäjä olisikin ollut vilpittömässä mielessä.

Kohtuullinen hyvitys on käyttökorvaus, joka vastaa sitä hintaa, millä teokset olisi saanut käyttöön laillisesti. Kohtuullisen hyvityksen tarkoituksena on osaltaan saattaa tekijänoikeuden haltija siihen asemaan, jossa hän olisi ollut ilman tekijänoikeuden loukkausta (KKO 2010:47). Kohtuulliseen hyvitykseen ei sovelleta vahingonkorvauslain säännöksiä

esimerkiksi korvauksen kohtuullistamisesta (57 § 4 mom.).

VAHINGONKORVAUSVASTUU (Tekijäl 57 § 2 mom.) edellyttää tahallisesti tai varomattomuudesta tapahtuvaa teoksen lainvastaista käyttöä. Vahingon aiheuttajan on tällöin kohtuullisen hyvityksen lisäksi suoritettava korvaus kaikesta muustakin menetyksestä, karsimyksestä ja haitasta. Tällaista vahinkoa ovat tyypillisesti saamatta jäänyt liiketulo sekä liiketoiminnan arvonnannon vähentyminen ja asiakassuhteiden häiriintyminen.

Vahingon määrän toteen näyttäminen voi usein olla vaikeaa. Tällöin oikeus voi arvioida vahingon määrän OK 17 luvun 6 §:n nojalla (KKO 1995:202).

Menettämisseuraamukset

Oikeudenhaltija voi tekijänoikeuslain 58 §:n perusteella vaatia lainkohdassa mainittuja menettämisseuraamuksia, kun suojan kohde on mm. valmistettu, tuotu maahan tai saatettu yleisön saataviin vastoin tekijänoikeuslain säännöksiä.

Oikeus voi kohtuusharkintaa noudattaen määrätä lainvastaisesti valmistetut kappaleet hävitettäväksi, luovutettaviksi asianomistajalle valmistuskustannuksia vastaavaan hintaan tai saatettavaksi sellaisiksi, ettei niitä voida käyttää väärin.

Säännös koskee laittomia piraattituotteita ja niiden valmistukseen käytettyjä apuvälineitä, kuten master-tallenteita ja kopiointiin käytettyä välineistöä, kuten tietokonetta. Säännöksen 2 momentin mukaan oikeudetta valmistetut, maahantuodut tai levitetyt tallenteet voidaan määrätä rangaistusmääräysmenettelyssä valtiolle menetetyksi ja hävitettäväksi.

Menettämisseuraamusta ei sovelleta siihen, joka on hankkinut teokset vilpittömässä mielessä (58 § 3 mom.).

Liite

Äänitteiden ja elokuvien SID-koodi

Digitaalisessa kopioinnissa äänen tai kuvan laatu ei käytännössä heikkene. Koska digitaalinen piraattituote vastaa käyttöarvoltaan alkuperäistuotetta, äänite-, elokuva- ja peliteollisuus ovat erityisen haavoittuvia CD- ja DVD-piratismille.

Äänitetuottajien kansainvälisen etujärjestön IFPI:n (International Federation of the Phonographic Industry) aloitteesta CD-levytehtaat on saatu mukaan kansainväliseen koodijärjestelmään (Source Identification Code, SID), jonka avulla levyn valmistaja pystytään tunnistamaan. Jos koodi puuttuu kaupallisesti valmistetusta suurelle yleisölle suunnatusta CD- tai DVD-levystä, kyseessä on mitä todennäköisimmin piraattituote.

Koodijärjestelmässä on tällä hetkellä mukana yli 70 % tunnetuista optisia levyjä valmistavista tehtaista. Kansainvälisesti merkittävät äänite-, elokuva- ja pelituottajat käyttävät pääsääntöisesti ainoastaan tehtaita, jotka ovat mukana SID-järjestelmässä.

Koodijärjestelmä koostuu kahdesta eri koodista. CD- ja DVD-tehtaiden masterointilaitteille annettavaa koodia kutsutaan **MASTER-KOODIKSI**. Jokainen laitteella tehty master-levy sisältää tämän koodin. Kun master-levystä tehdään varsinaisia CD- tai DVD-levyjä, siirtyy koodi automaattisesti jokaiseen tehtyyn levyyn. Koodi koostuu kirjaimista Ifpi ja nelimerkkisestä kirjain- ja numeroyhdistelmästä. Esim. Ifpi L551 tarkoittaa itävaltalaisen Sony DADC -tehtaan masterointilaitetta. Koodi löytyy CD-levyn takapuolelta muovisen keski-osan ulkopuolella olevasta hopeisesta renkaasta. Ks. alla.

Koodijärjestelmän toinen koodi on levyn prässäyslaitteille annettava **MOULD-ELIMUOTTI-KOODI**, joka siirtyy jokaiseen kyseisellä prässäyslaitteella valmistettuun CD-levvyyn. Koodi koostuu kirjaimista Ifpi ja nelimerkkisestä kirjain- ja numeroyhdistelmästä. Kaksi

ensimmäistä merkkiä identifioivat tehtaan ja kaksi seuraavaa merkkiä tehtaan prässäyslinjan. Esim. Ifpi 94X3 tarkoittaa edellä mainitun itävaltalaisen tehtaan prässäyskonetta, jolle on annettu numero X3. Koodi sijaitsee kaiverrettuna CD-levyn takapuolella muovisessa keskiosassa.

Eräissä tapauksissa SID-koodeja on pyritty väärentämään. Väärennös on identifioitavissa koodin normaalista poikkeavalla sijainnilla. Lopullisesti väärennös tunnistetaan mikroskooppikuvilla.

Toisinaan SID-koodit on raaputettu levyistä pois tai muuten sotkettu niin, etteivät ne ole luettavissa. Tämän toimenpiteen ainoana tarkoituksena on häivyttää merkit levyn alkuperästä, mikä viittaa vahvasti siihen, että kyseessä on piraattitalenne.

Palveluhakemisto

Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry

Tekijänoikeusjärjestö Gramex on palveleva linkki musiikin käyttäjien ja äänitemusiikkialan välillä. Se edustaa yli 50 000 kotimaista muusikkoo, laulajaa, kapellimestaria ja äänitetuottajaa sekä palvelee yli 30 000 äänitemusiikin käyttäjää. Gramex kerää edustamilleen oikeudenomistajille korvaukset äänitteiden käytöstä sekä tukee kotimaista esittävää säveltaidetta – jotta musiikki soi huomennakin.

Pieni Roobertinkatu 16 A

00120 Helsinki

Puh: (09) 6803 400

Faksi: (09) 6803 4010

Kotisivut: www.gramex.fi

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

Edistää säveltäjien, sanoittajien ja musiikin kustantajien oikeuksia sekä suomalaisen luovan säveltaiteen monimuotoisuutta. Teosto toimii yhdyskkinä musiikin tekijöiden ja käyttäjien välillä. Teosto huolehtii siitä, että musiikin käyttäjät saavat helposti luvat musiikin käyttöön ja että tekijät saavat korvaukset teostensa esittämisestä ja tallentamisesta.

Urho Kekkosen katu 2 C

00100 Helsinki

Puh: (09) 681 011

Faksi: (09) 677 134

Sähköposti: teosto@teosto.fi

Kotisivut: www.teosto.fi

Kopiosto ry

Tekijöiden, esittäjien ja kustantajien tekijänoikeusjärjestö, joka edustaa n. 50 000 suomalaista luovan työn tekijää. Se myöntää lupia painotuotteiden valokopiointiin, radio- ja televisio-ohjelmien nauhoittamiseen sekä tv-kanavien jakeluun. Perityt korvaukset Kopiosto tilittää oikeudenomistajille.

Hietaniemenkatu 2

00100 Helsinki

Puh: (09) 431 521

Faksi: (09) 431 523 77

Sähköposti: kopiosto@kopiosto.fi

Kotisivut: www.kopiosto.fi

Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry

Edistää kuvataiteen teosten käyttöä mm. myöntämällä tekijänoikeuslupia kuvataiteen teosten käyttöön.

Iso Roobertinkatu 3–5 A 22

00120 Helsinki

Puh: (09) 272 4022

Faksi: (09) 272 4006

Sähköposti: kuvasto@kuvasto.fi

Kotisivut: www.kuvasto.fi

AV-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry

Elokuva- ja av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys, joka edustaa yli 300 kotimaista tuotantoyhtiötä. Tuotos sopii tuottajien puolesta mm. elokuva- ja av-tallenteiden opetuskäyttöistä sekä tv-ohjelmien edelleen lähetyksestä.

Urho Kekkosen katu 2 C

00100 Helsinki

Puh: (09) 440 471

Faksi: (09) 440 477

Sähköposti: tuotos@tuotos.fi

Kotisivut: www.tuotos.fi

Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry

Kirjallisuuden alan tekijänoikeusjärjestö, joka edustaa tuhansia suomalaisia kirjallisuuden tekijöitä ja palvelee kirjallisuuden käyttäjätahoja. Sanasto edustaa kauno-, tieto- ja oppikirjailijoita sekä runoilijoita, kääntäjiä ja toimittajia.

Annankatu 29 A, 7. krs

00100 Helsinki

Puh: (09) 5629 3300

Sähköposti: info@sanasto.fi

Suomen Kustannusyhdistys ry

Suomen kustannusyhdistys on suomalaisten kirjakustantajien yhteistyö- ja edunvalvontajärjestö. Yhdistyksen tehtävänä on tukea jäseniään kehittämällä kustannusalan toimintaedellytyksiä. Aatteellisenä järjestönä se edistää kirjallisuuden levitystä, lukemisharrastusta sekä sananvapautta.

Lönnrotinkatu 11 A

00120 Helsinki

Puh: (09) 2287 7252

Kotisivut: www.kustantajat.fi

Suomen Elokvatoimistojen Liitto ry

Elokvateatteri- ja videotelokuvan maahantuojien ja levittäjien yhdistys, joka edistää jäsentensä yleisiä ja yhteisiä etuja elokuvien levitysalalla.

Kaisaniemenkatu 3 B 29

00100 Helsinki

Puh: (09) 6877 2311 tai (09) 6877 2312

Faksi: (09) 6877 2320

Sähköposti: filmikamari@filmikamari.fi

www.filmikamari.fi

Suomen Elokuvatuottajien Keskusliitto ry

Suomalaisten elokuvatuottajien keskusjärjestö, joka edistää elokuvatuottajien yhteisiä tavoitteita ja valvoo keskitetyksi niiden etuja ammatillisissa, taloudellisissa ja lainsäädännöllisissä kysymyksissä.

Kaisaniemenkatu 3 B 29
00100 Helsinki
Puh: (09) 6877 2311 tai (09) 6877 2312
Faksi: (09) 6877 2320
Sähköposti: filmikamari@filmikamari.fi
Kotisivut: www.filmikamari.fi

Suomen Muusikkojen Liitto ry

Edustaa ammattimuusikkoja kaikilta musiikin aloilta. Jäsenpalveluita mm. sopimusneuvonta ja Muusikkojen Sairauskassa.

Pieni Roobertinkatu 16 A
00120 Helsinki
Puh: (09) 6803 4070
Faksi: (09) 6803 4087
Sähköposti: sml@muusikkojenliitto.fi
Kotisivut: www.muusikkojenliitto.fi

Musiikkituottajat - IFPI Finland ry

Suomessa toimivien äänite- ja musiikkivideotuottajien kattojärjestö, jonka tehtävänä on parantaa tallennetuotannon kulttuuri- ja elinkeinopoliittista asemaa ja oikeudellista suojaa sekä kehittää alan yleisiä toimintaedellytyksiä. Musiikkituottajat toimii kansainvälisen tuottajajärjestön IFPI:n (International Federation of the Phonographic Industry) kansallisena ryhmänä Suomessa.

Yrjönkatu 3
00120 Helsinki
Puh: (09) 6803 4050
Faksi: (09) 6803 4055
Sähköposti: ifpi@ifpi.fi
Kotisivut: www.ifpi.fi

Säveltäjät ja sanoittajat Elvis ry

Elvis ry on vuonna 1954 perustettu kevyen musiikin tekijöiden etujärjestö. Siihen voivat liittyä säveltäjät, sanoittajat ja soveltajat, jotka ovat Teoston asiakkaita ja joilla on riittävästi julkaistua tai julkisesti esitettyä tuotantoa. Yhdistyksen toimenkuvaa kuuluu oikeus- ja sopimusneuvonta, yleinen edunvalvonta sekä kotimaisen musiikin tekemisen tukeminen. Elvis ry pitää musiikintekijöiden puolta tekijänoikeuksiin ja kulttuu-ripoliitiikkaan liittyvissä asioissa ja toimii aktiivisesti sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Urho Kekkosen katu 2 C
00100 Helsinki
Puh: (09) 407 991
Sähköposti: toimisto@elvisry.fi
Kotisivut: www.elvisry.fi

Suomen musiikkikustantajat ry

Suomen Musiikkikustantajat ry on 1976 perustettu suomalaisten musiikkikustantajien etujärjestö. Se pyrkii mm. parantamaan musiikkikustannusalan toimintaedellytyksiä ja kulttuuripoliittista asemaa.

Urho Kekkosen katu 2 C
00100 Helsinki
Puh: (09) 5860 870
Faksi: (09) 5860 8755
Sähköposti: info@musiikkikustantajat.fi
Kotisivut: www.musiikkikustantajat.fi

Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat - SATU ry

Tv-ohjelmien, mainoselokuvien, yritys elokuvien ja elokuvien tuottajien yhdistys, joka mm. edistää parantaa tuotantoyhtiöiden toiminnan yleisiä edellytyksiä ja kehittää audiovisuaalisen alan markkinoiden rakennetta.

Fabianinkatu 4 B 14
00130 Helsinki
Puh: 010 219 6880
Kotisivut: www.satu.fi

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

Valvoo ja ehkäisee äänitteiden, elokuvatallenteiden laitonta valmistamista ja levittämistä niin tietoverkoissa kuin fyysisillä markkinoilla. TTVK toimii jäsenistönsä edustajana tiiviissä yhteistyössä poliisin ja tullin kanssa, joille annetaan asian-tuntija-apua piratismiin liittyvissä rikoksissa niin koulutuksen kuin rikostutkinnankin muodossa. Tämän lisäksi TTVK antaa yleistä tekijänoikeusneuvontaa, julkaisee tiedotus- ja oppimateriaalia, antaa tekijänoikeudellista koulutusta sekä järjestää valistuksellisia kouluvierailuja ja kampanjoita

Pieni Roobertinkatu 16 A
00120 Helsinki
Puh: (09) 6803 4049
Faksi: (09) 6803 4033
Sähköposti: info@antipiracy.fi
Kotisivut: www.antipiracy.fi | www.tekijanoikeus.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetusministeriön tehtäviin tekijänoikeusasioista vastaavana ministeriönä kuuluvat mm. tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen, oppilaitoksia ja valtionhallintoa koskevat kopiointi- ja nauhoitus sopimukset, tekijänoikeushallinnon muut tehtävät kuten hyvitysmaksun suuruuden vahvistaminen ja eräät tekijänoikeusjärjestöjen hyväksymispäätökset sekä EU-lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten valmisteluun osallistuminen. Opetusministeriössä tekijänoikeuteen liittyviä asioita hoidetaan viestintäkulttuuriyksikössä (VKY). Tekijänoikeusneuvoston lausunnot löytyvät OKM:n nettisivuilta.

PL 29
00023 Valtioneuvosto
Puh: 0295 3 30004 (vaihe)
Faksi: (09) 135 9335 (kirjaamo)
Kotisivut: www.minedu.fi